

НАСТЕНКОВ. М.

ЗРУЙНОВАНІ ХРАМИ КОНОТОПЩИНИ

Нами не дарма обрано тему релігійних архітектурних пам'яток, бо вважаємо, що саме з віросповіданням невід'ємно пов'язана душа людей, яка віддано, починаючи з давнини, шанувала, поважала та звеличувала святих та ті місця, де вона мала безпосередній духовний контакт з ними, тобто це - церкви, храми, собори тощо.

Вони були не тільки пристанищем для зневірених та знедолених й обителю добра для простих громадян, а й захисницею, берегинею.

Дуже цікаво простежувати послідовність змін у побудові тієї чи іншої будівлі, зумовлених певним проміжком часу, коли віддавалася перевага якимось певним елементам в архітектурі. Таким чином, ми можемо не просто подивитися на будівлі, а й простежити зміну того історичного фону, у які часи будувалася ця споруда. Послідовно, починаючи з перебудови старих дерев'яних святинь в кам'яні, закінчуючи сучасними інноваціями в їх будівництві, ми бачимо зміни, аналізуємо час та чинники, які вплинули на те, що церква, храм або собор набуди ще кращого вигляду.

Розглядаючи мапу нашого міста 1782 року, перше, що впадає у вічі, - це "Соборная церковь Рождества Богородицы". Церква знаходилася майже в центрі старої фортеці. Якщо спробувати провести паралель з сучасною лінією забудови міста, то топографічно вона знаходилася в районі сучасної загальноосвітньої школи № 2.

Відомо, що в лівобережній частині міста, в 1739-1745 рр. був збудований Гордієм Ніжинським та Іваном Вакуленком на центральній вулиці міста мурований міський Собор Різдва Богородиці замість попереднього дерев'яного храму. Собор був однією з головних домінант старого міста, мав традиційну для монументальної архітектури доби Гетьманщини структуру. Він був тридільним, одноверхим, з прямокутними в плані бабинцем і навою та п'ятистінним вівтарем. На жаль, ця пам'ятка історії та архітектури нашого міста не збереглась. У 1920-х роках з дзвіниці були скинуті дзвони, а перед Великою Вітчизняною війною були підірвані й стіни самого собору.

Навпроти Собору Різдва Богородиці було ще "две церкви - Святого Георгия, Святой мученицы Варвары и при них коло кольни". Вони займали центр старої фортеці міста Конотопа й знаходились поруч одна з одною. Їхнє місцезнаходження можна локалізувати з місцем розташування сучасного "Олександрійського" ринку та дитячою поліклінікою.

Варто також сказати і про "Церковь Усыпения Пресвятой Богородицы, а при ней колокольня". Ця пам'ятка архітектури також не дійшла до нашого часу. Церква Успіння Богородиці знаходилася приблизно на території, що нині займає будинок Районної державної адміністрації. Точний рік встановлення першої дерев'яної церкви Успіння Пресвятої Богородиці нам невідомий. Відомо, що в 1795 році ця перша дерев'яна церква згоріла. У 1939 р. церкву Успіння Пресвятої

Богородиці в м. Конотопі було зруйновано. У 2005 р. на її місці - на розі вулиць Леніна та Успенсько-Троїцької - встановлено пам'ятний дерев'яний хрест.

У ХІХ ст. зростає композиційна роль архітектурних домінантів унаслідок зведення при церквах високих дзвіниць та перебудови дерев'яних церков на муровані. Саме в 1846 році Іваном Драгомировим (батьком генерала М. І. Драгомировим), замість старої дерев'яної "чотирьохдесяти мучеников" церкви, була збудована мурована Вознесенська (в народі Драгомирівська) церква з приділом Сорока мучеників та дзвіницею. Її будівництво розпочалося в 1824 р., а закінчилося в 1846 р.

Церква Вознесіння Господнього хрещата, однобанна, з чотириколонними портиками на фасадах та з півкруглою абсидою. Збудована в пізньокласицистичних архітектурних формах. Дзвіниця не збереглась.

Наступна споруда, 1782 р., в районі "Заречья", "церковь Николая Чудотворца, а при ней колокольня". Церква (окрім колокольні) збереглась і до сьогодні. Знаходиться вона на Загребеллі по вул. Петровського, біля ЗОШ №7, на високому правому березі р. Єзуч.

Тут розташовувалась "Церковь Богоявления Господне, а при ней полагалась колокольня" (дзвіниця так і не була збудована). Знаходилась церква на розі теперішніх вулиць Пушкіна та Робітничо-Селянської. На жаль, ця споруда не збереглась, на її місці знаходиться дитячий садочок (частково у приміщенні старої церкви).

Кам'яний храм Богоявлення з преділом Іоанна Предтечі був побудований у 1740 роках, а в 1930-х роках його почали руйнувати. Наприкінці 1950-х років його рештки були підірвані. Отже, на правобережжі р. Єзуч, на "Заречье", у другій половині ХVІІІ ст., основними домінантами були церква Св. Миколая та Богоявленська церква з преділом Іоанна Предтечі. Вони постали поблизу пругів рельєфу, у візуальній взаємодії з відкритим простором заплави. Внаслідок цього Конотопу в другій половині ХVІІІ ст. властивий дещо монотонний силует з окремими вертикальними акцентами церков, а також із візуальними взаємозв'язками між домінантами протилежних берегів.

На нашу думку, основною проблемою сьогодення є питання відновлення духовних архітектурних пам'яток.

1. Книга Пам'яті Сумської області: в 3 томах. - Т. II. Зруйновані храми Сумщини. Мартиролог втрачених святинь / автор-упорядник О.М. Корнієнко. - Суми : Ярославна, 2007.- 324 с.